

УДК 343.131

ЗНАЧЕННЯ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН

кандидат юридичних наук, доцент, Удовенко Ж.В.

Національна академія внутрішніх справ, Україна, Київ

У статті на підставі аналізу положень теорії пізнання проаналізовано деякі положення дотримання прав і свобод людини. Досліджено зміст низки засад кримінального провадження, спрямованих на забезпечення конституційного права людини на невтручання в її особисте і сімейне життя. Розглянуто співвідношення цих засад, розкрито процесуальний порядок їх обмеження у кримінальному провадженні під час досудового розслідування. Узагальнено, що всі засади кримінального провадження тісно взаємопов'язані між собою і є єдиною системою, спрямованою на досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України.

Ключові слова: конституційні засади, кримінальне провадження, особисте і сімейне життя, обмеження конституційних прав, захист, охорона.

кандидат юридических наук, доцент, Удовенко Ж.В. Значение принципов уголовного производства в обеспечении неприкосновенности частной жизни лиц/ Национальная академия внутренних дел, Украина, Киев

В статье на основании анализа положений теории познания проанализированы некоторые положения соблюдения прав и свобод человека. Исследовано содержание отдельных принципов уголовного производства, направленных на обеспечение конституционного права человека на неприкосновенность его личной и семейной жизни. Рассмотрено соотношение этих принципов, раскрыт процессуальный порядок их ограничения в уголовном производстве в ходе досудебного расследования. Сделаны выводы, что все принципы уголовного производства тесно взаимосвязаны между собой и представляют собой единую систему, направленную на достижение задач уголовного судопроизводства, определенных в ст. 2 УПК Украины.

Ключевые слова: конституционные принципы, уголовное производство, личная и семейная жизнь, ограничения конституционных прав, защита, охрана.

Candidate of jurisprudence, associate professor, Udovenko Zh.V. The value of principles of criminal proceedings to ensure the privacy of citizens/ National Academy of the Interior, Ukraine, Kiev

The article is based on a test of the theory of knowledge analyzed some provisions of human rights and freedoms. We consider the ratio of these principles reveals a procedural order of limitations in criminal proceedings during the preliminary investigation. Generally speaking, all principles of criminal proceedings closely interrelated and is the only system aimed at achieving the objectives of the criminal proceedings specified in Code of Ukraine.

Key words: constitutional principles, criminal proceedings, personal and family life, restrictions on constitutional rights, protection, defence.

Вступ. Засади - це основні ідеї, відповідно до яких здійснюється все кримінальне провадження в Україні, це норми загального і керівного значення. Сукупність засад кримінального провадження, закріплених у главі 2 КПК України, утворює їх систему як єдине ціле, що може гарантувати досягнення завдань кримінального провадження.

Для формування і розвитку системи засад кримінального провадження визначальне значення мають їх конституційні основи та співвідношення норм і правил поведінки щодо невтручання в особисте та сімейне життя, закріплених у Конституції України та у КПК України.

Розгляд засади невтручання в особисте та сімейне життя й її співвідношення із завданнями кримінального провадження доречно почати із з'ясування співвідношення понять «охорона» і «захист», оскільки в ст. 2 КПК України використано саме ці терміни.

У юридичній літературі зустрічається ототожнення або взаємовиключне вживання цих понять, а також включення поняття «захист» у вміст поняття «охорона» [1; 2; 3].

З нашої точки зору, ці поняття між собою не тотожні: охорона за своїм змістом ширша за захист. Вдало відмітив з приводу прав осіб М. І. Матузов, вказавши, що охороняються вони постійно, а захищаються лише тоді, коли порушуються [4, с. 131]. Проте між цими поняттями немає непереборної перешкоди, вони співвідносяться між собою за багатьма параметрами. Зокрема, відповідно до ст. 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. У ч. 3 ст. 258 КПК України передбачено, що спілкуванням є передання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу.

Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

Охорона прав особи і таємниці її приватного життя полягає в попередженні будь-якого можливого порушення, контролі за їх дотриманням і готовності реагувати на можливе порушення, а у підсумку - у підтримці стану безперешкодного здійснення цих прав.

У вузькому сенсі захист розуміється як функція, протилежна до функції обвинувачення. У широкому сенсі, а саме цей аспект використовується в даному випадку, захист є діяльністю, що здійснюється при посяганні на права, їх обмеженні і виникненні реальної загрози їх порушення.

Важливою складовою (елементом) забезпечення прав особи є відновлення прав, що інколи включається в поняття захисту, але не завжди охоплюється ним. Про відновлення порушених прав доречно говорити, коли органи досудового розслідування та суд здійснюють заходи з відшкодування збитків особі, яка їх зазнала, наприклад, під час незаконного застосування до неї тримання під вартою як запобіжного заходу або відшкодування потерпілому шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. Відновлення прав є формою забезпечення не лише процесуальних, але і матеріальних, у тому числі основних прав особи - на свободу і особисту недоторканість, таємницю особистого життя, майнових прав тощо.

Є й інша точка зору з цього питання: таємниця приватного життя є сферою найбільш делікатних людських відносин, які не можуть бути захищені на основі відносних правовідносин [5, с. 24]. Ця позиція є вельми переконливою. Виходячи з концепції прав людини і методологічних позицій, розроблених останніми роками в науці кримінального процесуального права, під час розслідування кримінальних правопорушень запропоновано визначити, як мінімум, наступні концептуальні положення:

- особа, її права і свободи є вищою цінністю;
- обмеження прав особи допускається законодавцем в мінімальних межах, визначених виключно необхідністю забезпечити права і свободи інших людей і інтереси суспільства;
- можливості обмеження прав особи в правозастосовній практиці під час розслідування кримінальних правопорушень жорстко регламентовані і поставлені під суворий контроль, у тому числі судовий;
- необхідні ефективні механізми (засоби, умови) забезпечення прав особи, включаючи їх охорону, захист і відновлення.

Про значущість засад, зокрема, засади невтручання в особисте та сімейне життя для кримінального провадження свідчать і дані

проведеного нами анкетування 309 слідчих і 114 адвокатів. У діяльності практично кожного з них були випадки порушення тих або інших прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, порушення права на недоторканість особи мали місце у діяльності 19,2 % слідчих і 36,4 % адвокатів; порушення права на недоторканість житла - 23 % слідчих і 31,8 % адвокатів; порушення права на захист - 61,5 % слідчих і 68,1 % адвокатів. Крім цього, порушення права на таємницю спілкування зустрічалося в практиці діяльності 15,3 % слідчих, а порушення інших прав і свобод констатують 42,3 % слідчих і 4,5 % адвокатів.

Проте, якщо виходити з наведених особливостей невтручання в особисте та сімейне життя у кримінальному провадженні, можна дійти висновку, що відновні правовідносини в цій сфері можливі лише в обмеженому обсязі. Тож неабияке значення для забезпечення засади невтручання в особисте та сімейне життя має жорстке обмеження підстав і процедури проведення будь-яких процесуальних дій, ухвалення будь-яких процесуальних рішень, які можуть спричинити порушення цього права, що охороняється Конституції України.

Невтручання у приватне життя як засада кримінального провадження тісно і нерозривно пов'язана із іншими засадами, зокрема, *з повагою до людської гідності*.

Гідність особи охороняється державою (ст. 11 КПК України). Під час здійснення кримінального провадження забороняється піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність. Честь і гідність особи є найважливішими елементами її соціального статусу. У етичному плані честь людини розглядається як його добре ім'я, незаплямлена репутація; гідність же - це сукупність високих моральних якостей особи, а також пошана цих якостей в собі самому.

Оскільки завданням кримінального провадження є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, уповноважені посадові особи під час розслідування кримінальних правопорушень зобов'язані поважати честь і гідність осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, не допускати дії інших учасників, які принижують честь, гідність особи або які створюють небезпеку її життя і здоров'я.

Забороняється проведення слідчих (розшукових) дій, під час яких особи, які беруть у них участь, можуть потрапити у принизливе положення. Зокрема, під час допиту слідчий, прокурор не повинні ставити питання в грубій формі, а використання жаргонних виразів можливе лише для встановлення психологічного контакту з допитуваним. Під час допиту та інших слідчих (розшукових) дій

забороняється застосовувати так звані «тактичні прийоми», що зводяться до вчинення незаконних дій на осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (повідомлення завідомо не відповідних дійсності даних, що породжують почуття страху, недовіри і ворожнечі до інших людей тощо).

Під час проведення різних видів огляду, а також обшуку дозволені лише дії, що безпосередньо спрямовані на отримання доказів. Процедура огляду, обшуку не повинна носити принизливий характер. Особистий обшук і огляд, пов'язані з оголенням тіла, здійснюють особи однієї статі з особою, яка піддається обшуку або огляду у присутності понятих тієї ж статі.

Слідчий експеримент проводять лише за умови, якщо під час його провадження не принижують честь і гідність осіб, які беруть у ньому участь, не створюють небезпеку для їх життя і здоров'я, не завдають шкоду майну, не порушують норми моралі. Наприклад, під час досудового розслідування підозрюваний заявив, що наніс смертельне поранення потерпілому, захищаючи своє життя. Він розповів, що потерпілий під час сварки схопив сокиру, яка лежала на підлозі, підняв її над собою, намагаючись вдарити його по голові. Захищаючись, він схопив ніж, який лежав на столі, і вдарив нападаючого в груди. Зрозуміло, що замість потерпілого під час експерименту буде задіяний дублер, який матиме однаковий зріст і статуру з потерпілим, а їх дії будуть відтворені з використанням муляжу сокири та ножа. У результаті експерименту було встановлено, що розріз на одязі і поранення на тілі потерпілого збігаються у випадку, коли руки потерпілого були опущені [6].

Неприпустимо під час експерименту відтворювати саму подію злочину чи створювати для цього передумови. Зокрема, у зв'язку з розслідуванням зґвалтування гр. Ф у трансформаторній будці, під високою напругою, затриманий визнавати себе винуватим категорично відмовився, обґрунтовуючи тим, що дві дорослі людини поміститися всередині трансформаторної будки не можуть. Слідчий вирішив провести слідчий експеримент. Запросивши понятих і повністю знеструмивши місце події, в будку запропонували зайти спочатку потерпілій. Слідом за нею зайшов підозрюваний. Усвідомивши, що експеримент завершиться не на його користь, він раптово закрив металеві двері зсередини на засув і з криком: «Все одно тепер посадять!» – зґвалтував гр. Ф ще раз [7].

Отримання зразків для експертизи повинно здійснюватися в умовах, що виключають приниження честі і гідності особи, з дотриманням медичних правил і за участю лікаря як спеціаліста. Наприклад, зразки життєдіяльності людини (кров, слина, мазки) чи зразки з окремих ділянок тіла (волосся, епідерміс тощо) мають відбиратися лише в умовах медичного закладу з дотриманням

санітарних норм, що виключали б настання можливих шкідливих наслідків для здоров'я особи, у якої їх відбирають. Проводячи цю специфічну дію, для слідчого і особи, в якій отримують зразки, важливого значення набуває дотримання етичного аспекту її провадження. Образливою і принизливою для підозрюваного (особливо якщо він не винний) може стати процедура отримання сім'яної рідини (еякулята) – метод, який судові медики обґрунтовано вважають найбільш складним і делікатним [8, с. 102].

Під час одержання від особи відомостей, що належать до інтимної сторони її життя, учасники цієї дії можуть бути попереджені відповідно до норм чинного законодавства про нерозголошення фактів, що стали їм відомими. З цією метою слідчому необхідно відразу після прибуття на місце одержання зразків для експертизи, відповідно до ст. 222 КПК України, попередити всіх залучених осіб про обов'язок не розголошувати без його дозволу будь-які відомості досудового розслідування, що стосуються, зокрема, ходу та результатів цієї процесуальної дії. Форма такого попередження у законі не визначена, однак, на наше переконання, воно повинно бути письмовим.

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність особи є конституційною засадою кримінального провадження, яке тісно пов'язане з *невтручанням у приватне життя*.

Право кожного на свободу і особисту недоторканність передбачене у ч. 1 ст. 29 Конституції України. Відповідно до цієї норми, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Процедура тримання під вартою, домашнього арешту як запобіжного заходу, поміщення особи до медичної установи для проведення судово-психіатричної або іншої експертизи чітко визначені законом.

Кожному заарештованому чи затриманому (ч.3 ст.29 Конституції України) має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Відповідно до ч. 4 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року N 2148-VIII (2148-08) кожному, хто позбавлений свободи унаслідок арешту або утримання під вартою, належить право на розгляд його справи в суді, аби цей суд міг невідкладно винести постанову відносно законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання незаконне.

Скарга особи, затриманої за підозрою у вчиненні злочину, його захисника або законного представника відносно законності і обґрунтованості затримання або арешту повинна прийматися судом до провадження і вирішуватися по суті, відповідно до порядку і за підставами, передбаченими кримінальним процесуальним законодавством.

Тримання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочину або ув'язнених під варту, має бути не в принизливих умовах, в умовах, що виключають загрозу їх життю і здоров'ю. Забезпечення саме таких умов є прямим обов'язком посадових осіб, що здійснюють провадження, а також адміністрації місць тримання під вартою.

Недоторканість житла чи іншого володіння особи - також конституційне право людини і громадянина, а підстава його охорони у сфері кримінального провадження (ст. 13 КПК України), – це найважливіший елемент невтручання у приватне життя.

Відповідно до ст. 30 Конституції України, житло є недоторканим. Ніхто не має права на проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення (ч. 2 ст. 233 КПК України). Це може бути квартира, будинок, земельна ділянка, кімната в гуртожитку, номер в готелі або санаторії, садовий будинок, господарська споруда, пристосована під житло, окрема каюта на теплоході, окреме купе в потязі, будь-яке інше приміщення, займане особою на законних підставах. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміють транспортний засіб, земельну ділянку, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Під заборону проникнення в житлі розуміють не лише недопустимість входження в житло всупереч волі осіб, які проживають в ньому, але й інші способи отримання відомостей про те, що відбувається в житлі: установка відеокамер, звукозаписної апаратури тощо.

Відповідне рішення суд приймає на основі повного і неупередженого дослідження матеріалів кримінального провадження, що підтверджують необхідність проникнення в житло проти волі осіб, які в ньому проживають.

Якщо проведення слідчої (розшукової) дії було почате за межами житлового приміщення, а згоди мешканців на проникнення всередину не отримано, особа, яка проводить таку дію, повинна її припинити для отримання судового рішення. Винятки з цього правила можливі у випадках невідкладності та коли громадяни, які проживають в ньому, не заперечують проти цього. Факт згоди має бути зафіксований у протоколі відповідної слідчої (розшукової) дії.

Посадовим особам, які здійснюють кримінальне провадження, а також іншим працівникам, які діють за їх дорученням, забороняється для збирання доказів проникати в житло під вигаданими приводами (перевірка пожежної безпеки будівлі, контроль за дотриманням паспортного режиму, перевірка умов зберігання мисливської зброї тощо).

Докази, отримані з порушенням права громадян на недоторканість житла, не мають юридичної сили, а посадові особи, які допустили таке порушення, притягуються до встановленої законом відповідальності (ст.ст.86-89 КПК України).

Таємниця спілкування також взаємопов'язана з невтручанням в приватне життя: це найважливіше конституційне право людини і громадянина, складова частина його приватного життя. Недоторканість цього права гарантована ст. 31 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень. Обмеження цього права допускається лише у випадках, передбачених законом, з метою запобігти кримінальному правопорушенню чи з'ясувати достовірні дані під час розслідування кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Інформація про листування, телефонні переговори, поштові, телеграфні та інші повідомлення, а також самі відправлення можуть видаватися лише відправникам і адресатам. Накладення арешту на кореспонденцію, їх огляд і виїмка допускаються лише в порядку, передбаченому ст.ст. 261, 262 КПК України на підставі судового рішення. Виняток становить листування підозрюваних, що тримаються під вартою, оскільки воно здійснюється через адміністрацію місця попереднього ув'язнення і піддається цензурі відповідно до ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII.

У КПК України наразі є норми, спрямовані на охорону права на невтручання у приватне життя громадян під час здійснення кримінального провадження. До їх числа, наприклад, належить ст. 293 КПК України, що обмежує право цивільного позивача, цивільного відповідача та їх представників на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Ці особи знайомляться з ними лише в тій

частині, що відноситься до цивільного позову. Проте вважаємо, що проблема захисту таємниці приватного життя громадян у кримінальному провадженні остаточно не вирішена. Зокрема, необхідно було б і ст. 290 і ст. 293 КПК України доповнити вказівкою на обов'язок осіб, які знайомляться з матеріалами досудового розслідування, не розголошувати відомості, що належать до приватного життя учасників кримінального провадження та інших осіб.

Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини також тісно взаємопов'язана з невтручанням у приватне життя у кримінальному провадженні. Система положень, що є змістом презумпції невинуватості, закріплена у ч. 1 ст. 62 Конституції України, відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законом і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Висновки слідчого, прокурора про винуватість особи, відносно якої закінчено досудове розслідування, не мають обов'язкової сили для діяльності державного судового апарату. Суд – це єдиний орган, який вправі від імені держави приймати відповідне рішення і закріплювати його у вирокі. Суд може обґрунтовувати свої висновки відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК України лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отримав показання свідка чи потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді. Також суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів (ч. 2 ст. 97 КПК України).

Відсутність у обвинуваченого (підсудного) обов'язку доводити свою невинуватість визначає таку побудову кримінального провадження, при якому особа не може бути змушена до дачі показань, формування доказів і виконання інших активних дій, спрямованих на спростування висновків осіб, які здійснюють кримінальне переслідування.

Всі сумніви у винуватості особи тлумачаться на користь обвинуваченого. Сумнів - це відсутність обґрунтованої упевненості посадової особи у визначенні напрямів кримінального провадження. Під сумнівами розуміються ті з них, позбавитися від яких в результаті

швидкого, повного і неупередженого розслідування не уявляється можливим, а всі процесуальні засоби отримання додаткової інформації вичерпані [9].

Використання правила про юридичну рівнозначність недоведеної винуватості і доведеної невинуватості означає, що за наявності інформаційної рівноваги між доказами, як підтверджують, та тими, що спростовують винуватість особи, перевага віддається останнім з них.

Забезпечення підозрюваному і обвинуваченому права на захист як конституційна засада кримінального провадження, нерозривно пов'язане з невтручанням в приватне життя у кримінальному провадженні.

Право особи на захист закріплене в ч.ч. 1, 2 ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України. Під захистом у цьому випадку розуміється сукупність законних засобів і способів, завдяки яким підозрюваний, обвинувачений може особисто, а також за допомогою захисника спростовувати або пом'якшити висунуту проти нього підозру. Кожному гарантовано право користуватися послугами захисника.

Посадові особи, які здійснюють кримінальне провадження, роз'яснюють підозрюваному, обвинуваченому їх право на захист одночасно з встановленням щодо цих осіб їх процесуального статусу.

Запросити захисника для участі в кримінальному провадженні – це право, а не обов'язок підозрюваного, обвинуваченого. Проте, якщо особа після роз'яснення їй цього права відмовилася від послуг захисника, але згодом змінила своє рішення, захисник має бути допущений до участі в кримінальному провадженні незалежно від того, в якій стадії розгляду воно знаходиться. Захисникові має бути наданий час, достатній для підготовки до здійснення своїх повноважень.

Участь захисника не обмежує власні права особи на захист від підозри. Підозрюваний, обвинувачений в разі незгоди з позицією захисника має право його змінити. Прокурор, слідчий під час виконання своїх повноважень зобов'язані створювати необхідні умови для повної реалізації права особи на захист. Особі надається можливість вільного вибору захисника. Відмова в задоволенні клопотання особи про допуск до участі в кримінальному провадженні вибраного ним адвоката є порушенням конституційних прав громадянина.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності як засада кримінального провадження, має неабияке значення для реалізації всіх інших розглянутих засад. Свобода оскарження будь-яких дій (бездіяльності) посадових осіб, які здійснюють досудове розслідування, з одного боку, дозволяє учасникам кримінального провадження повною мірою реалізувати

свої процесуальні права й забезпечити захист власних інтересів, а з іншого - сприяє виявленню й усуненню порушень і помилок, допущених під час кримінального провадження. Закон передбачає два основних способи оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності державних органів і посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, - до прокурора чи до слідчого судді. Право вибору способу оскарження належить особі, права якої порушені.

Висновки. З огляду на зазначене, слід констатувати, що всі засади кримінального провадження тісно взаємопов'язані між собою і є єдиною системою, спрямованою на досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. Саме в світлі їх досягнення слід оцінювати ефективність кожної з засад, взаємозв'язок між ними, їх значення для забезпечення невторчання в приватне життя під час розслідування кримінальних правопорушень.

Література:

1. Легенченко М. О. *Поняття охорони й захисту права та їх співвідношення* / М. О. Легенченко // *Актуальні проблеми держави і права*. – 2014. – Вип. 72. – С. 59–65.
2. Темченко В. *Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини* / В. Темченко // *Вісник Академії управління МВС*. – 2007. – № 2–3. – С. 58–65.
3. Полюшкевич Н. В. *Необхідність охорони та захисту* / Н. В. Полюшкевич // *Юридичний журнал «Юстиніан»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yustinian.com.ua>. – Назва з екрана.
4. Матузов Н. И. *Правовая система и личность* / Н. И. Матузов. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 293 с.
5. Москалькова Т. Н. *Этика уголовно-процессуального доказывания: монография (стадия предварительного расследования)* / Т. Н. Москалькова. – М.: Спарк, 1996. – 128 с.
6. Кримінальне провадження № 12015050510001323 за 2015 рік, перебуває в архіві Слов'янського міського суду Донецької області.
7. Згвалтування як слідчий експеримент. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parawoman.ru/rizne-2/nezvichajne/8060-zgvaltuvannja-jak-slidchij-eksperiment.html>. – Назва з екрана.
8. Назаров В. В. *Обмеження конституційних прав громадян при проведенні судової експертизи* / В. В. Назаров // *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. – 2009. – № 2. – С. 96–106.
9. *Короткий курс лекцій з дисципліни «Правоохоронні органи Російської Федерації»*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/128104199315/pravo/ponyatie_printsipov_pravosu_diya_sistema_soderzhanie.htm. – Назва з екрана.

References.

1. Lehenchenko M. O. *Poniattia okhorony y zakhystu prava ta yikh spivvidnoshennia* / M. O. Lehenchenko // *Aktualni problemy derzhavy i prava*. – 2014. – Vyp. 72. – S. 59–65.
2. Temchenko V. *Osoblyvosti yurydychnoho zmistu terminiv «zakhyst» ta «okhorona» u mekhanizmi zabezpechennia prav liudyny* / V. Temchenko // *Visnyk Akademii upravlinnia MVS*. – 2007. – № 2–3. – S. 58–65.
3. Poliushkevych N.V. *Neobkhidnist okhorony ta zakhyst* / N.V. Poliushkevych // *Yurydychnyi zhurnal «Iustinian»* [Elektronnyi resurs]. – *Rezhym dostupu*: <http://www.yustinian.com.ua>. – *Nazva z ekrana*.
4. Matuzov N.I. *Pravovaya sistema i lichnost'* / N.I. Matuzov. – Saratov: *Izd-vo Sarat. un-ta*, 1987. – 293 s.
5. Moskal'kova T. N. *Ehtika ugovno-processual'nogo dokazyvaniya: monografiya (stadiya predvaritel'nogo rassledovaniya)* / T.N. Moskal'kova. – M.: Spark, 1996. – 128 s. 6. *Kryminalne provadzhennia № 12015050510001323 za 2015 rik, perebuvaie v arkhivi Slovianskoho miskoho sudu Donetskoi oblasti*.
7. *Zghvaltuvannia yak slidchiy eksperiment*. [Elektronnyi resurs]. – *Rezhym dostupu*: <http://parawoman.ru/rizne-2/nezvichajne/8060-zgvaltuvannja-jak-slidchij-eksperiment.html>. – *Nazva z ekrana*.
8. Nazarov V.V. *Obmezhennia konstytutsiinykh prav hromadian pry provedenni sudovoi ekspertyzy* / V.V. Nazarov // *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. – 2009. – № 2. – S. 96–106.
9. *Korotkij kurs lekcij z disciplini «Pravoohoronni organi Rosijs'koï Federacii»*. [Elektronnij resurs]. – *Rezhim dostupu*: https://studme.com.ua/128104199315/pravo/ponyatie_printsipov_pravosu_diya_sistema_soderzhanie.htm. – *Nazva z ekrana*.